

БОГАТА И РАЗНОЛИКА ПРЕДАВАЧКА АКТИВНОСТ

Поред великог броја стручних и научно-популарних радова М. С. Димитријевић је одржао многа и разноврсна јавна предавања, како на научним и стручним скуповима и конференцијама, у престижним институцијама, тако и у библиотекама, школама,²¹² ротари клубовима и другим сличним установама и организацијама. Ову његову неуморну прегалачку активност укратко смо приказали у претходној књизи до 1995. године, уз груписање предавања по тематици, садржају и сличним прекупацијама, и додавање наслова и времена одржавања у напоменама.²¹³ Са прегледом ове јавне делатности наставићемо од 1996. и надаље.

Та година му је предавачки започела казивањем на тему са мало необичним насловом: *Хоризонт 2000 и иза*, где је са астрономског гледишта захватио оно што предстоји до пред почетак новог миленијума, али и оно важније

212 У време када смо редакторски радили на дигитализованом тексту о предавачкој активности М. С. Димитријевића, скоро истовремено, електронском поштом је стигла следећа порука (15.03.2017):

Уважени професоре,

На протеклом *Гимфест*-у у Пожеги смо направили велики пропуст. Наиме, нисмо знали да ћете нам Ви бити гост.

Веома нам је жао што нисмо имали прилике да Вас чујемо. Многи суграђани су Вас препознали и ових дана ме питају да ли сте то били Ви.

Уз Владету Јанковића, Дејана Ђуровића, Драгу Јонаш, Ибрахима Хацића спадате у људе који су васпитавали наше генерације уз незабораван *Научни програм тадашње телевизије* (подвукао Н. Ц.).

Надам се да ћемо грешку исправити следеће године.

С поштовањем,

Гордана Варница

проф. физике

Гимназија Свети Сава

Пожега

213 Н. Цветковић, *Астроном – песник – друмовник М. С. Димитријевић*, стр. 49-55.

иза. Предавање је одржао пред захвалном публиком – наставницима физике,²¹⁴ на републичком семинару, едукујући астрофизички ове кадрове. Убрзо потом, за непуних петнаестак дана, започео је серију предавања у ротари клубу „Београд“,²¹⁵ где ће током те године одржати укупно пет предавања, на којима ће углавном говорити о својим путописним виђењима, полазећи од публикованих или припреманих белешки са путешества. Крајем истог месеца, у поменутом клубу, одржаће слово о Стоунхенџу.²¹⁶ А у топлим данима, половином јуна, приказаће Мон Сен Мишел и силовиту плиму и осеку у овом месту.²¹⁷ У истом клубу, крајем тог лета, говориће и о једној стручној теми – о Ајнштајновој теорији релативности,²¹⁸ која је живо занимала бројне ротаријанце. У ротари клубу „Београд“ одржао је и једно предавање поводом јубилеја Николе Тесле.²¹⁹

– Гимназијска публика коју веома занимају космичка збивања, веома је захвална и пажљива – рекао нам је Димитријевић у једној прилици. А његову свестрану обавештеност и предавачке врлине упознали су на семинарима и професори физике, па су га чешће позивали, оплемењујући и богатећи наставне садржаје. Тако је 1996. године одржао пет предавања у гимназијским школским просторима Србије, у покрајини Војводини и Републици Српској. У Ваљевској и Апатинској гимназији биће чешћи гост. Половином фебруара, поменуте године, у свечаној сали Ваљевске гимназије говорио је о судбини универзума,²²⁰ а слична тема је била и у Лозничкој гимназији.²²¹ А у Гимназији „Никола Тесла“, у два дана заредом суделовао је у вечери астрофизике,²²² док је сутрадан говорио о Николи Тесли.²²³ Исте године појавио се као предавач и на два факултета: у Сомбору, на Учитељском факултету казивао је о настанку васионе;²²⁴ а црне рупе и сунчев систем чинили су тематски круг на Филозофском факултету у Нишу.²²⁵ У Дому културе, на кеју, у Нишу, предавачки се бавио судбином Универзума.²²⁶ За војнике у касарни „Бубањ поток“ беседио је о Сунчевом систему.²²⁷ Половином јула, на позив из Републике Српске, у Бијељинској гимназији говорио је о Сунчевом систему и настанку Универзу-

214 Републички семинар о настави физике, Нови Сад, 17. I 1996.

215 *Гибралтар – земља која се може обићи пешике*, 1. II 1996.

216 *Стоунхенџ – Астрономска опсерваторија каменог доба*, 29. II 1996.

217 *Мон Сен Мишел – место где плима и осека померају обалу океана 16 км*, 20. VI 1996. (Овим путописним белешкама позабавили смо се у осврту на књижевно стваралаштво).

218 *Шта је то теорија релативности*, 12. IX 1996.

219 *Јубиларних 140 година од рођења Николе Тесле*, 11. VII 1996.

220 *Постанак и судбина Универзума*, 14. II 1996.

221 1. *Шетња кроз сунчев систем*; 2. *Постанак и коначна судбина васионе*, 29. III 1996.

222 *Вече астрофизике*, Гимназија „Никола Тесла“, Апатин, 3. VI 1996.

223 *Научник и геније Никола Тесла*, иста школа, 4. VI 1996.

224 *Постанак и судбина васионе*, зграда Препарандије, Сомбор, 27. IV 1996.

225 1. *Црне рупе – живот и смрт*; 2. *Шетња по сунчевом систему*, Ниш, 14. XI 1996.

226 *Настанак и будућност универзума*, Ниш, 14. VI 1996.

227 *Шетња по сунчевом систему*, Београд, 25. X 1996.

ма.²²⁸ На Астрономској опсерваторији у Београду одржао је предавање о вредносним мерилима за оцену научног рада у астрономији и науци уопште, што је била његова лична замисао.²²⁹

Приликом заједничког прочитавања овог дела текста,²³⁰ Милан појашњава: да је у овом случају изложио основе Наукометрије, са посебним нагласком на коришћење цитираности и индекса цитата и анализом „замки“ уколико неко број цитата тумачи на неадекватан начин.

И најзад, у новембру 1996, на позив Македонског астрономског друштва из Скопља, окупљеним колегама и свима заинтересованима говорио је о Сунчевом систему.²³¹

Наредне 1997. године Димитријевић је одржао скоро упола мање јавних предавања но претходне; али је зато више њих било у важним научним установама (Математички институт САНУ; Институт за физику и сл), укључујући и Астрономску опсерваторију и астрономски викенд; а само неколико у школама и ротари клубу.

Почетком године, у Институту за физику, где је започео своју каријеру, у оквиру циклуса о историјским и епистемолошким истраживањима, говорио је о развојним токовима у српској астрономији.²³² Већ у марту месецу 1997. предавачки је наступио са казивањем о теорији релативности на једном углед-

228 1. *Шетња по сунчевом систему*; 2. *Настанак и судбина Универзума*, Гимназија, Бијељина, 15. VII 1996.

229 *Вредновање научног рада*, Београд, 23. X 1996.

230 1. IV 2017. – Под овим датумом аутор је у бележници насловљеној *Недомисли* записао: „Део заједничког рада на књигама посвећујемо редиговању и контролисању онога што је већ укуцано о М. С. Димитријевићу, а написано прошле јесени у Боки Которској. А други, мањи део писанијама о мени, уз одговарајући дијалог и коментаре... Милан пронашао телефон Синадинове унукe Љиљане, рођене Вујић, удате Шакић, од које можемо евентуално добити нове податке о Синадиновим потомцима и другим Анђелковићима, а такође и Олге Николић, потомка деда Аранђеловог стрица Николе, рођеног брата прадеде Стојана Цоје. Ово углавном да бисмо расветлили појединости о рођаци Ђурђици, са којом су у присном контакту била цела породица Димитријевић.

Приликом сређивања врло обимне, богате и разноврсне личне архиве и заоставштине нашег великог учитеља Сергија Димитријевића, наишли смо на вредан документ који употпуњава представу о браћи Анђелковић. У *Изводу* из књиге за уписивање умрлих, цркве Г[орње] Бријањске, храма Св. Саве, у коме се Велимир Анђелковић означава као земљорадник стоји да је рођен у Рупљу а преминуо са 45. година, 1. септембра 1934. „несрећним случајем у путу за Ниш“, како дословце стоји у документу. На основу овог извора може се претпоставити да су старија браћа Аранђел и Стојадин, такође рођени у Рупљу. На основу поменуте Велимирове старости може се, с разлогом, закључити да из Рупља у Косанчић нису могли да се доселе пре 1889. године, већ по свој прилици касније. – Умрлица је издата у Косанчићу, 4. септембра 1934. године са потписом пароха из Косанчића; страна у књизи 72, текући број 90.

231 *Прошетка по сунчевиот систем*, Македонското астрономско друштво, Работничкиот дом, Скопје, 15. XI 1996.

232 *Развој астрономије код Срба*, Циклус: Историјска и епистемолошка истраживања у природним наукама, Институт за физику, Земун, 11. I 1997.

ном семинару Математичког института САНУ.²³³ Астрономска опсерваторија била је место за два уже стручна предавања: у мају, Миланковићев изузетно значајан *Канон осунчавања*,²³⁴ у новембру, пак, астрофизички спектри и фулери.²³⁵ Астрономски викенд у Београду био је посвећен древној астрономској опсерваторији Стоунхенџ.²³⁶ Поред тога, одржао је и два предавања у војвођанским гимназијама; са различитим темама: у Кикинди о Сунчевом систему,²³⁷ а у Апатину о животу у космосу.²³⁸

На позив ротари клуба „Београд“ предавачки је словио у три маха, укључујући тада актуелне теме о Нобеловој награди,²³⁹ Миланковићевом научном виђењу леденог доба²⁴⁰ и о кометама.²⁴¹

У 1998. години Димитријевић је држао предавања и на иностраним универзитетима, српским гимназијама, народним библиотекама, музејима, дому за младе, придодајући и једну промоцију што је у претходним годинама било доста ретко. Поред Факултета техничких наука у Новом Саду, где се бавио хемијом космоса,²⁴² беседио је о астрофизичким спектралним линијама на Универзитету у Атини,²⁴³ а на Софијском универзитету о историјским перспективама Београдске опсерваторије.²⁴⁴ У Геоинституту, заједно са Владом Милићевићем, казивали су о Милутину Миланковићу.²⁴⁵ На Астрономској опсерваторији у Београду предавачки је наступио са темом о бугарској астрономији.²⁴⁶ А астрономски викенд у јуну био је посвећен хемији космоса.²⁴⁷

Ученици и грађанство су у значајној мери заинтересовани за космичку и астрономску проблематику, као и збивања у васиони.

– У претходној верзији си неадекватно указао да су народне библиотеке и музеји у Војводини изразитије заинтересовани за овакве изазовне теме, ве-

233 *Теорија релативности и њен одзив код Срба*, Семинар историју и филозофију математике, Математички институт САНУ, Београд, 11. III 1997.

234 *Канон осунчавања Земље и његов утицај на ледено доба – животно дело Милутина Миланковића*, Београд, 14. V 1997.

235 *Дифузне траке у астрофизичким системима и фулери*, Београд, 22. X 1997.

236 *Стоунхенџ – неолитска опсерваторија*, Београд, 20. VI 1997.

237 *Шетња по сунчевом систему*, Кикинда, 14. V 1997.

238 *Да ли смо сами у космосу?*, Апатин, 6. VI 1997.

239 *Нобелова награда за физику за 1997*, Београд, 23. XI 1997.

240 *Како и зашто настају ледена доба (Животно дело Милутина Миланковића)*, Београд, 29. V 1997.

241 *Комете – сведоци прошлости*, Београд, 28. III 1997.

242 *Хемија васионе – свечано отварање V конференције методске хемије*, Нови Сад, 17. VI 1998.

243 *Influence of collisions with charged particles on astrophysical spectra*, Reportment of physics, University of Athens, 3. IV 1998.

244 *Астрономијата в Белградската опсерватория: исторически обзор и перспективи*, Астромическата опсерватория на Софијски универзитет, Софија, 18. V 1998.

245 *Милутин Миланковић – Од Сунца до Земље*, Геоинститут, Београд, 4. III 1998.

246 *Астрономија у Бугарској*, Астрономска опсерваторија, Београд, 3. VI 1998.

247 *Хемија космоса*, XVI Београдски астрономски викенд, Планетаријум, Београд, 19. VI 1998.

роватно зато што се у списку предавања помињу као места на којима су она одржавана. – упада Милан жустро и енергично.

При читавању овог фрагмента Милан одлучно интервенише и подигнутим гласом предлаже исправку, истичући дословце ово:

– Не ради се овде о заинтересованости музеја и библиотека, него о њиховим прикладним просторима и одговарајућој атмосфери за одговарајућа предавања... На пример, у Кикинди, мој пријатељ и сарадник, професор физике Петар Вуца, у добрим је односима са руководиоцима библиотеке и музеја, па ми предавање организује код њих, пошто више одговара од оног у школским салама и учионицама – додаје Димитријевић ову важну опаску, и узгред напомиње да је Вуца објавио одговарајући текст о његовим предавачким казивањима у Кикинди²⁴⁸ – уносимо овде нову занимљиву појединост, како бисмо делимично указали на начин и процес организовања те врсте јавних предавања; а тиме, унели и нешто више дијалогске динамике у помало монотono интерпретирање овог вида делатности.

Уз то, Димитријевић је гостовао у Гимназији Смедеревске Паланке са предавањем о постанку васионе,²⁴⁹ и у Гимназији у Неготину, приказујући Сунчев систем.²⁵⁰ Народна библиотека „Јован Поповић“ у Кикинди била је добар домаћин предавачу Димитријевићу; први пут, половином фебруара са приповедањем о Ајнштајновим теоријским погледима;²⁵¹ други пут са казивањем о звездама.²⁵² А Народни музеј из Кикинде, у два дана заредом пружио му је трибину да изложи научна сазнања о Сунцу²⁵³ и Сунчевом систему.²⁵⁴ У Дому младости, у Зрењанину, говорио је о животу и постојању васионе.²⁵⁵ Поводом превода уџбеника *Астрономија* на македонски језик у Скопљу је одржана врло успела и занимљива промоција.²⁵⁶

Агресија НАТО пакта и бомбардовање СР Југославије 1999. затекло га је у иностранству, на повратку из Брна, где је одржао предавање *Fullerenes in Astrophysics*.²⁵⁷ Те године која је била пуна драматичних и трагичних збивања, М. С. Димитријевић се, заједно са појединим сарадницима, пет пута појавио као предавач у Кикинди, и то на врло различитим местима; прво је било у Народној библиотеци, половином године са казивањем о судбини васионе,²⁵⁸ а на крају исте, са словом о астрономији на измаку XX века.²⁵⁹ У Народном по-

248 Петар Вуца, *О предавањима из астрономије за грађане Кикинде* – Зборник радова Конференције *Развој астрономије код Срба VI*, Београд, 2011, стр. 381-387.

249 *Постанак и коначна судбина васионе*, 12. III 1998.

250 *Шетња по сунчевом систему*, 26. X 1998.

251 *Теорија релативитета*, Кикинда, 13. II 1998.

252 *Живот и смрт звезда*, 25. V 1998.

253 *Сунце – наша звезда*, Кикинда, 16. X 1998.

254 *Шетња по сунчевом систему*, Кикинда, 17. X 1998.

255 *Рађање и живот васионе*, Зрењанин, 14. II 1998.

256 *Промоција књиге „Астрономија“*, (М. С. Димитријевић, М. Мијатовић), Планетаријум, Скопље, 7. IV 1998.

257 *Hvezdarna a Planetarium Brno*, 25. III 1999.

258 *Коначна судбина васионе*, Кикинда, 17. VI 1999.

259 *Астрономија на крају двадесетог века*, Кикинда, 10. XII 1999.

зоришту, са млађим сарадником Луком Поповићем беседили су о помрачењу Сунца,²⁶⁰ а онда су, у истом саставу, говорили о поменутој теми у Дому омладине,²⁶¹ потом на Градском тргу,²⁶² док је на простору испред Ливнице било организовано посматрање ове ретке појаве уз предавање.²⁶³

Тражим му објашњење о просторним релацијама, посебно у вези са помињањем Ливнице, потом о атмосфери догађања на Тргу и уклапању предавачких казивања у све то.

– За ово помрачење, које се изузетно ретко збива на једном месту, припремали смо се годинама. У Грчкој је, на пример, одржана научна конференција са овом проблематиком, а на пар наших скупова биле су секције и саопштења посвећена томе. Поред тога, организовали смо и конференцију за штампу, публиковали специјални број *Васионе*, промовисали га у Дому омладине и имали низ предавања о овој појави. Обилазили смо север Војводине (на пример Ђалу) да би пронашли најпогоднија места за посматрање... Поделили смо се у три екипе, пошто је најављено лоше време, да бар нека види тренутак потпуне фазе. Мој пријатељ у ротарију, власник Туристичке агенције „Магелан“, објавио је одговарајући програм путовања у Кикинду за овај догађај, који ћу тумачити уз предавање – сећа се Милан прецизно свих ових појединости, пошто је целим бићем био професионално укључен у тај својеврсни подухват. – Једна група отишла је у Хоргош, а две у Кикинду (Ливница и на простору код језера). Такође се посматрало са Астрономске и Народне опсерваторије, а ТВ Београд је вршио директан пренос, уз коментаре Слободана Нинковића у студију и моје повремено укључивање са терена. Испред Ливнице је било пуно света, а коментарисали смо Лука Ч. Поповић и ја. Он је са Владом Милићевићем извео и пар експеримената. Нажалост, потпуну фазу помрачења заклонили су облаци – док ово приповеда прихвата се књиге и тражи поменути „Магеланов“ програм излета у Кикинду, па се враћа описивању атмосфере коју су употпуњавали тамбураши, уносећи дух ведрине и доброг расположења. А онда наставља да говори о спомен плочи, која је после тога постављена у дворишту Ливнице.²⁶⁴

У Београду, осим градске Библиотеке, где је беседио о Сунцу,²⁶⁵ у Скупштини града је, са колегама Војиславом Васићем и Радмилом Рончевићем, учествовао у раду *Зеленог стола*.²⁶⁶ Уз то, суделовао је у астрономском викенду, у Планетаријуму, половином јуна, говорећи о Миланковићу и леденом добу,²⁶⁷ и

260 *Потпуно помрачење сунца*, Кикинда, 11. VIII 1999.

261 *У сусрет помрачењу*, Кикинда, август, 1999.

262 *Потпуно помрачење сунца*, Кикинда, 10. VIII 1999.

263 *Праћење потпуног помрачења сунца*, Кикинда, 11. VIII 1999.

264 Напоменимо, да је Милан, пошто је имао развијену сарадњу са Астрономским институтом у Букурешту, са делегацијом посетио румунску амбасаду и предложио отпавнику послова да са екипом Опсерваторије оде у Кикинду, што јер овај најпре са задовољством прихватио, али је после консултација са Министарством то одбио.

265 *Сунце наша звезда – у сусрет помрачењу*, Београд, 3. VIII 1999.

266 *Контакт са будућношћу*, „Зелени сто“ о озонском омотачу, Београд, 16. IX 1999.

267 *Милутин Миланковић и тајна ледених доба*, XVI Београдски викенд, Планетаријум, 19. VI 1999.

поново, на истом месту, крајем августа, казујући о универзуму и ванземаљском животу.²⁶⁸

За разлику од претходних година, када је у гимназијама и ротари клубу одржао више предавања, овог пута је само у Апатинској средњој школи словио о помрачењу Сунца,²⁶⁹ слична тема је била и у ротари клубу.²⁷⁰

У 2000-ој години Димитријевић је одржао шест предавања на универзитетима, нека са уже стручном проблематиком, а само два у нашој земљи. Бора-већи у Грчкој, половином априла, најпре је у Солуну беседио о астрономији у Југославији;²⁷¹ а два дана касније, на Универзитету у Атини²⁷² и потом у Бечу²⁷³ као и у Италији – о Штарковом ширењу спектралних линија.²⁷⁴ У Југославији, на Београдском универзитету – Машински факултет, одржано је предавање о хемијским елементима и животу у васиони;²⁷⁵ док је на Факултету заштите на раду казивао о судбини универзума.²⁷⁶ На XVIII астрономском викенду, половином јуна 2000, саопштавао је о могућностима постојања живота у космосу,²⁷⁷ а на Летњим астрономским сусретима тема се односила на нова сазнања о Сунчевом систему.²⁷⁸

У овој години одржао је по једно предавање у Гимназији у Бијељини, о опсерваторији у којој ради, и то за ученике и професоре ове средње школе;²⁷⁹ а за све заинтересоване у Народној библиотеци у Кикинди, постављајући питање о евентуалном животу ван Земље.²⁸⁰

Димитријевић је, 2000. године, одржао предавања у више ротари клубова у земљи и иностранству о различитим астро појавама. Започео је у Аеро клубу научно-критичким разматрањима астрологије,²⁸¹ за коју се тада увећавало интересовање у широј јавности. После пет-шест дана, на истом месту ротари

268 *Будућност универзума и перспектива разумног живота*, Летњи астрономски сусрети „Живот и разум ван земље“, Планетаријум, 28. VIII 1999.

269 *Потпуно помрачење сунца*, Гимназија „Никола Тесла“, Апатин, 5. VIII 1999.

270 *Потпуно помрачење сунца*, ротари клуб „Београд – Стари град“, 14. VIII 1999.

271 *Astronomy in Yugoslavia*, University of Thessaloniki, Astronomical Observatory, Солун, 11. IV 2000.

272 *Stark broadening effect in Astrophysics*, University of Athens, Department of Physics, Section of Astrophysics, Astronomy and Mechanics, Атина, 13. IV 2000.

273 *Stark broadening – a problem in stellar spectroscopy*, Institute for Astronomy – University of Vienna L. Figl, Observatory for Astrophysics, Беч, 16. X 2000.

274 *Stark broadening data for plasma diagnostics, technological applications and inertial fusion plasma research*, Trieste (Miramare), 13. X 2000.

275 *Постанак васионе, хемијских елемената и живота*, Машински факултет, Београд, 17. III 2000.

276 *Коначна судбина универзума*, Факултет заштите на раду, Ниш, 24. V 2000.

277 *Има ли живота изван Земље*, Планетаријум, Београд, 16. IV 2000.

278 *Достигнућа у истраживању сунчевог система*, „Астрономија на крају XX века“, Планетаријум, Београд, 2. IV 2000.

279 *Астрономска опсерваторија у Београду*, Београд, 17. VI 2000.

280 *Има ли живота изван земље?* Кикинда, 3. XI 2000.

281 *Астрологија – наука XXI века или превара*, ротари клуб „Београд“ – Стари град, 2. II 2000.

клуба „Стари град“, зналачки је одговарао на сложено питање о евентуалном доласку неких болести из космоса.²⁸² У мају месецу те године на напред означеном месту потпуније је разјаснио појединости о тами ноћног неба.²⁸³ Половином јуна, поново је у истом клубу казивао о судбини свемира.²⁸⁴ Боравак на Опсерваторији у Армагу, у Северној Ирској, искоришћен је за предавање о ротари клубовима у Југославији;²⁸⁵ док је у истој научној установи, три дана раније, одржао и уже стручно предавање из домена астрофизике и спектралних линија.²⁸⁶ Убрзо потом, већ наредног месеца, у Београду приповедао колегама о свом виђењу опсерваторије у Армагу.²⁸⁷

Упадљиво је да је М. С. Димитријевић 2001. године одржао понајвећи број предавања, укупно 29, што је двоструко више него претходне године, са уже стручним темама на опсерваторијама и универзитетима у земљи и иностранству, као и поприличан број научно популарних у ротари клубовима, библиотекама и школама.

Предавачку годину је почео у Шкотској са темом о штарковом ширењу, за коју је специјалиста,²⁸⁸ па је три дана касније говорио у ирском ротари клубу о хуманитарним пројекцијама и аспектима у београдском ротаријанству.²⁸⁹ У другој половини маја 2001, на Институту за астрономију Универзитета у Бечу и Опсерваторији за астрофизику, излагао је о спектралним линијама.²⁹⁰ На Београдском универзитету – Хемијском факултету, у оквиру XII семинара за професоре хемије, предавао је о хемији васионе,²⁹¹ а на Природно-математичком у Новом Саду, о развојним перспективама астрофизике.²⁹²

У 2001. години М. С. Димитријевић је велики број предавања одржао у оквиру стручних састанака/скупова на Опсерваторији у Београду, од којих је скоро половина остваривана са краћим размаком од по неколико дана; уз то, предавачки је иступао и на неколико иностраних опсерваторија и института. Започео је са већ помињаним Армагом у Ирској говорећи о астрофизици плаз-

282 *Да ли болести могу да дођу из космоса*, Београд („Аероклуб“), 8. II 2000.

283 *Зашто је ноћно небо тамно?* Београд, 10. V 2000.

284 *Судбина универзума*, Београд, 14. VI 2000.

285 *Rotary in Jugoslavia*, Rotary club „Armagh“, Armagh, Северна Ирска, 7. VIII 2000.

286 *Influence of collisions with charged particles on Astrophysical spectra*, Armagh Observatory, Armagh, Северна Ирска, 4. VII 2000.

287 *Опсерваторија у Армагу*, Астрономска опсерваторија, Београд, 20. IX 2000.

288 *Stark broadening in Astrophysics*, University of Saint Andrews, Scotland, 23. II 2001.

289 *Humanitarian Projects of the Rotary club Belgrade – Old city*, Rotary club Armagh, Northern Ireland, 26. II 2001.

Види и о Милановим посетама иностраним ротари клубовима у Букурешту – *Информације*, 18. мај 1995, стр. 7 и о боравку у Италији и посети ротари клубу у Фиренци – *Информације*, 19. октобар 1995, стр. 11-12.

290 *Spectral line shapes: line identification and broadening mechanisms*, Institute for Astronomy – University of Vienna, L. Figl – Observatory for Astrophysics, Беч, Аустрија, 22. V 2001.

291 *Хемија васионе*, Априлски дани просветних радника, Хемијски факултет, 9. IV 2001.

292 *Астрофизика данас и сутра*, Нови Сад, 10. X 2001.

ме,²⁹³ и наставио у Трсту, у Италији, разматрањима о Штарковим ширинама спектралних линијама у астрофизици.²⁹⁴ А завршио је у децембру у Бугарској, на Софијској опсерваторији, где је најпре беседио о астрофизици спектралних линија и сударним процесима,²⁹⁵ и популарнијим казивањем о астрономији и астрологији;²⁹⁶ са том темом је иступио и на Софијском Институту за космичка истраживања.²⁹⁷

Серију предавања на Астрономској опсерваторији у Београду најпре држи у априлу: о Штарковом ширењу,²⁹⁸ па после недељу дана: о својству слабо јонизоване астрофизичке плазме.²⁹⁹ Од краја јула до почетка августа, у оквиру повећег пројекта *Утицај сударних процеса на спектре астрофизичке плазме*, одржао је шест инструктивних предавања. Кренуо је са астроспектроскопијом I,³⁰⁰ како би после два дана изложио астроспектроскопију II.³⁰¹ Крајем јула словио је о ширењу спектралних линија,³⁰² а почетком августа о неводоничним спектралним линијама;³⁰³ па у оквиру истог пројекта, у првој недељи августа, Штарково ширење³⁰⁴ и модификовани семиемпиријски прилаз.³⁰⁵ Додајмо овде и предавање о томе шта нам све спектри причају,³⁰⁶ на XIX Београдском астрономском викенду.

На популарном *Коларицу*, са колегама Луком Поповићем и Еди Боном, уз Димитријевићево учешће, одржали су почетком априла запажено и добро посећено предавање о својеврсној речитости астрономских спектра.³⁰⁷ Крајем септембра исте године, колективно, у измењеном саставу: Миодраг Дачић и Воја Антонић, Димитријевић, у галерији *Степеник*, научно-критички су говорили о астрологији и хороскопима.³⁰⁸ Народна библиотека у Кикинди, где

293 *Processes involving ion-atom complexes in weakly ionized astrophysical plasmas*, Armagh Observatory, Северна Ирска, 28. II 2001.

294 *Stark broadening in astrophysics*, Trieste Observatory, Италија, 6. III 2001.

295 *Утицај судара са наелектрисаним честицама на облике астрофизичких спектралних линија*, Астрономска опсерваторија, Софија, 7. XII 2001.

296 *Астрономија и астрологија*, Астрономска опсерваторија, Софија, 7. XII 2001.

297 *Астрономија и астрологија*, Институт за космичка истраживања, Софија, 5. XII 2001.

298 *Штарково ширење у астрофизици и истраживања у Југославији његовог утицаја на профиле спектралних линија*, Астрономска опсерваторија у Београду, 11. IX 2001.

299 *Утицај квази молекуларних јон-атомских комплекса на својство слабо јонизоване астрофизичке плазме*, Астрономски опсерваториј, 18. IV 2001.

300 *Астроспектроскопија I*, Астрономска опсерваторија, 25. VII 2001.

301 *Астроспектроскопија II*, Астрономска опсерваторија, 27. VII 2001.

302 *Механизми ширења спектралних линија*, Астрономска опсерваторија, 30. VII 2001.

303 *Штарково ширење неводоничних спектралних линија*, Астрономска опсерваторија, 1. VIII 2001.

304 *Штарково ширење у астрофизици*, Астрономска опсерваторија, 6. VIII 2001.

305 *Модификовани семиемпиријски прилаз*, Астрономска опсерваторија, 9. VIII 2001.

306 *Спектри нам причају о васиони*, XIX Београдски астрономски викенд, Планетаријум, Београд, 22. VI 2001.

307 *Шта нам причају астрономски спектри*, Задужбина Илије М. Коларца, 5. IV 2001.

308 *Астрологија: телескопима против хороскопа*, Галерија Степеник, 26. IX 2001.

је Димитријевић раније био чешћи гост, овога пута је била место беседе – о васиони и ванземаљцима.³⁰⁹ Док је почетком јула у завичајном Лесковцу, у Гимназији коју је похађао његов отац Сергије, као најбољи ђак генерације, и аутор ове књиге, одговарао студијски на поетично питање о тамни ноћног неба.³¹⁰

У неколико ротари клубова у земљи и ван ње одржао је предавања са разноликим темама: од ротаријанских (Армаг), преко популарних па и путописних, што је и ранијих година повремено био случај. Почео је са ротари клубом Armagh у Ирској; крајем фебруара, казивањем о хуманитарним аспектима ротари клубова на међународним релацијама,³¹¹ да би почетком априла наставио предавачку активност у клубу „Београд – Стари град“ о васиони и евентуалним ванземаљцима.³¹² У топлим јулским данима колеге из Клуба освежио је путописном беседом о Канарским острвима.³¹³ На истом месту, у августу, приповедао је о путу у Одесу и Николајев.³¹⁴ Почетком тог месеца у „Аероклубу“ говорио је о физици прионских болести,³¹⁵ а међу ротаријанцима је беседио о астрофизичару Ђорђу Станојевићу.³¹⁶

Следеће 2002. М. С. Димитријевић је остварио упола мањи број предавања у поређењу са претходном годином. Од укупно 13 наступа на јавној сцени, пет је реализовано на подручју Републике Српске, углавном са колегом Луком Поповићем, од универзитета у Бањалуци, преко гимназије, до летње школе за астрономију. Понајпре је на Природно-математичком факултету разматрао питања космологије као саставног дела астрофизике,³¹⁷ да би сутрадан у Гимназији у Србцу, такође са честим коаутором Луком Поповићем, говорио о астрономији на прагу новог миленијума.³¹⁸ После тога је, у августу месецу, три дана заредом, на врху Градина, на планини Мотајици, у оквиру летње школе астрономије *Мотајица 2002*, излагао о постанку свемира,³¹⁹ па о судбини васионе,³²⁰ да би се на крају из научно-астрономског угла осврнуо на растуће интересовање за спорну астрологију.³²¹

309 *Зашто је васиона оваква каква је и где су ту ванземаљци*, Народна библиотека „Јован Поповић“, Кикинда, 11. V 2001.

310 *Зашто је ноћно небо тамно*, Гимназија, Лесковац, 6. VII 2001.

311 *Humanitarian projects of the rotary club Belgrade – Old city*, Armagh, Northern Ireland, 26. II 2001.

312 *Зашто је васиона оваква каква је и где су ту ванземаљци*, „Аероклуб“, 4. IV 2001.

313 *Канарска острва*, „Аероклуб“, 25. VII 2001.

314 *Пут у Одесу и Николајев*, „Аероклуб“, 22. VIII 2001.

315 *Физика прионских болести*, „Аероклуб“, 1. VIII 2001.

316 *Ђорђе Станојевић – први српски астрофизичар*, ротари клуб „Београд – Стари град“, Аероклуб, 21. XI 2001.

317 *Космологија, савремени погледи и сазнања о васиони*, Бања Лука, 12. III 2002.

318 *Астрономија на прагу трећег миленијума*, Гимназија, Србац, Република Српска, 13. III 2002.

319 *Постанак универзума*, врх Градине, планина Мотајица, Србац, 11. VIII 2002.

320 *Коначна судбина васионе*, „Мотајица 2002“, Србац, Република Српска, 12. VIII 2002.

321 *Астрономија против астрологије*, Летња школа из астрономије, „Мотајица 2002“, Србац, 13. VIII 2002.

Састанак групе за *Астрофизичку спектроскопију*, на Астрономској опсерваторији у Београду, била је прилика, да заједно са Луком Поповићем, саопшти сазнања о Штарковом ширењу у звезданим атмосферама.³²² У Планетаријуму, поводом дана планете земље, на исту тему, беседио је заједно са М. Старчевићем и С. Максимовићем, Л. Поповићем и Д. Надићем.³²³ На истом месту, после непуна два месеца, супротставио је астрономију лажној астрологији.³²⁴ Слична тематика била је и на скупу у Народној библиотеци у Кикинди.³²⁵

У групи предавања остварених у ротари клубовима најпре је, у јануару 2002, поводом астрологије, поставио битно ротаријанско питање – да ли је то поштено,³²⁶ а у марту се позабавио постанком и судбином васионе,³²⁷ да би међу ротаријанцима у Кикинди анализирао достигнућа астрономије на почетку новог миленијума.³²⁸ И најзад, последње јавно наступање у поменутој години односило се на презентацију укупне издавачке активности Задужбине „Андрејевић“.³²⁹

У 2003. М. С. Димитријевић је предавачки био присутан на неколико универзитета ван Југославије, на Огранку САНУ у Новом Саду, у Галерији музеја науке и технике САНУ, као и на Вишој техничкој школи у Зрењанину, са прилично разноликим темама. У фебруару месецу, на Краљичином универзитету у Белфасту изложио је своја широка знања о астрофизици и спектралним линијама.³³⁰ Са универзитетом у Атини је већ раније успоставио плодну сарадњу, где има и сараднике и коауторе, па је на Факултету за физику говорио о апликацијама и модификацијама семиемпиријског метода у астрофизици.³³¹ Приближно сличну тему оној из Белфаста, изложио је и у Одеси, укључујући и астрофизику плазме.³³² У два маха предавачки је суделовао у поменутој Галерији музеја науке САНУ, први пут беседећи о настанку васионе,³³³ а други пут

322 *Утицај Штарковог ширења на Si I линије у звезданим атмосферама*, Састанак групе „Астрофизичка Спектроскопија“, Астрономска опсерваторија, 11. VII 2002.

323 *Дан планете земље*, Планетаријум, 22. IV 2002.

324 *Астрономија против астрологије*, XX Београдски астрономски викенд, Планетаријум, Београд, 7. VI 2002.

325 *Астрономија и астрологија*, Кикинда, 7. II 2002.

326 *Астрологија и прво ротаријанско питање – да ли је то поштено?* Ротари клуб „Београд – Стари град“, „Аероклуб“, 30. I 2002.

327 *Постанак и коначна судбина васионе*, ротари клуб „Земун“, 5. III 2002.

328 *Астрономија на почетку трећег миленијума*, ротари клуб „Кикинда“, Кикинда, 27. III 2002.

329 *Презентација свеукупне издавачке делатности Задужбине „Андрејевић“*, са Светомиром Станишићем, Синишом Зарићем, Београдски сајам, 26. X 2002.

330 *Influence of collisions with charged particles on astrophysical spectra*, Queens University, Belfast, Северна Ирска, 19. II 2003.

331 *Application of modified semiempirical approach in astrophysics*, Одсек за астрофизику, астрономију и механику, Атина, 9. V 2003.

332 *Influence of collisions with charged particles on spectral line shapes in astrophysical plasmas*, Astronomy anal beyond: Astrophysics, Cosmology and Astrobiology, Odessa, 18–22. VIII 2003; 20. VIII 2003.

333 *Настанак и коначна судбина васионе*, 21. IV 2003.

о могућностима живота ван земље.³³⁴ На Огранку САНУ у Новом Саду казивао је о истој проблематици.³³⁵ Виша техничка школа у Зрењанину била је место разматрања хемије васионе.³³⁶

У јануару 2003. заједно са Александром Срећковићем, на Опсерваторији у Београду, излагали су о Штарковом ширењу у вези са наелектрисаним јонима,³³⁷ док је Димитријевић сам, у овој научној установи, крајем маја, говорио о семиемпиријској методи за Штарково ширење у астрофизици.³³⁸ У оквиру XXI Београдског астрономског викенда Милан је одржао два предавања: једно се односило на улогу открића астронома аматера,³³⁹ а друго на Сунце.³⁴⁰ Овога пута било је и неколико позива из гимназија: у Смедеревској Паланци, казивао је о судбини васионе,³⁴¹ у Вршцу, о сунцу у сусрет помрачењу;³⁴² а крајем те године у Гимназији у Сечању о животу ван земље³⁴³ и у Ужицу о сунчевим активностима.³⁴⁴ Поводом јубилеја *Теслијанума*, у Бијељини, непосредно је суделовао још са два пријатеља: Б. Жарковићем и М. Трифковићем.³⁴⁵

У ротари клубу „Београд – Дунав“ овај афирмисани научник и врло добар предавач саопштио је своје погледе на судбину васионе,³⁴⁶ а често помињани „Београд – Стари град“, био је место казивања о неутринском небу;³⁴⁷ у ротари клубу „Вршац“ у истоименом граду, беседио је о евентуалном животу изван земље.³⁴⁸ Као уредник једне од библиотека у Задужбини „Андрејевић“, заједно са Мирославом Пантићем, Светомиром Стожинићем и Синишом Зарићем, учествовао је у представљању целине издавачке делатности ове афирмисане куће.³⁴⁹

Овде смо у сажетом виду приказали импозантну јавну предавачку активност М. С. Димитријевића од 1996. до децембра 2003. године, региструјући понајпре исказивања и саопштавања на највишим универзитетским установама

334 *Има ли живота изван земље*, Галерија музеја науке и технике САНУ, 24. VI 2003.

335 *Има ли живота изван земље*, Огранак САНУ у Новом Саду, 23. XI 2003.

336 *Хемија васионе*, Зрењанин, 8. IV 2003.

337 *Теоријско и експериментално одређивање Штарковог ширења астрофизички значајних линија вишеструко наелектрисаних јона*, Београд, 30. I 2003.

338 *Примена модификованог семиемпиријског метода за одређивање параметара Штарковог ширења у астрофизици*, Београд, 29. V 2003.

339 *Открића аматера кроз историју*, Планетаријум, Београд, 27. VI 2003.

340 *Сунце*, Планетаријум, Београд, 29. VI 2003.

341 *Коначна судбина васионе*, Смедеревска Паланка, 27. III 2003.

342 *Сунце наша звезда – у сусрет помрачењу*, Вршац, 30. V 2003.

343 *Живот изван земље*, Сечањ, 4. XII 2003.

344 *Сунце и његове активности*, Ужице, 11. XII 2003.

345 *Десет година теслијанума у Бијељини*, Народна библиотека „Филип Вишњић“, 26. I 2003.

346 *Коначна судбина васионе*, Београд, 1. IV 2003.

347 *Невидљива васиона – неутринско небо*, Београд, 9. IV 2003.

348 *Има ли живота изван земље*, Вршац, Хотел „Србија“, 28. VII 2003.

349 *Презентација издавачке делатности Задужбине „Андрејевић“*, Народна библиотека, 28. V 2003.

и САНУ (Огранак, Галерија); потом на домаћој и иностраним астрономским опсерваторијама, у народним библиотекама, гимназијама, и другим сличним образовно сазнајним установама. У основном тексту назначили смо тематско-мотивски обухват, а у напоменама прецизније означили наслове, место и време одржавања сваког предавања. Из свега напред изложеног може се стећи одговарајућа представа о ширини предавачких захвата, динамици њиховог одржавања, сличности појединих казивања, која су углавном произилазила из природе и карактера захтева и интересовања најразличитије публике. У некој другој прилици можда ћемо се осврнути и на новија настојања М. С. Димитријевића на овом пољу.